

VERSLAG Bijeenkomst Schoon Water

Organisatie: Schoon Water voor Brabant
Uitvoering: CLM en Eco Consult in samenwerking met gemeente Haaren, voetbalvereniging Helvoirt en Van Iersel Compost/Soiltech
Genodigden: Ambtenaren van de deelnemende gemeenten, vertegenwoordigers van de samenwerkende partners, (sportveld)beheerders.
Datum: Dinsdag 28 mei 2013
Plaats: Voetbalvereniging (VV) Helvoirt, Burgemeester van Hövellsportpark, Sportlaan 1a, 5268 HS Helvoirt

Opening

De heer Peter Leendertse van CLM heet iedereen welkom en geeft een korte toelichting op het doel van Schoon Water Brabant, namelijk het minder gebruik maken van bestrijdingsmiddelen en het bieden van oplossingsrichtingen om de milieubelasting te minimaliseren. Deze bijeenkomst heeft als thema duurzaam sportveldenbeheer en duurzaamheid en resultaten van de diverse onkruidbeheertechnieken. De insteek is het uitwisselen van kennis en ervaringen op dit gebied.

Daarna geeft hij het woord aan de heer Eric van den Dungen, wethouder van de gemeente Haaren. De heer Van Den Dungen geeft aan dat het belangrijk is dat de verenigingen in staat worden gesteld om zelf het onderhoud van de sportvelden in de hand te hebben. De gemeente faciliteert, stelt in staat dat het onderhoud goed uitgevoerd kan worden. De kwaliteit van het sportveldenonderhoud in de gemeente Haaren is daardoor beter geworden. De verantwoordelijkheid voor het onderhoud werd daar ook bij de verenigingen gelegd. Door met alle partijen samen te werken aan terugdringen van gebruik van chemie tijdens het onderhoud, werk je mee aan de landelijke trend met betrekking tot het terugdringen van chemie.

Peter Leendertse, CLM – landelijke ontwikkelingen 'Schoon Water'

De heer Leendertse bedankt de heer Van Den Dungen voor zijn komst. Vervolgens geeft hij de provinciale ontwikkelingen met betrekking tot project 'Schoon Water' weer.

Project 'Schoon Water' speelt in 11 grondwaterbeschermingsgebieden, dit zijn zeer kwetsbare gebieden. De kosten om, onder andere, chemische middelen uit het water te halen, worden steeds hoger. En Brabant Water wil zo min mogelijk zuiveren. Door uitspoeling van chemische middelen te voorkomen, blijft de bron zo schoon mogelijk. Project 'Schoon Water' is in het leven geroepen om samen met boeren, gemeenten en particulieren uitspoeling van chemische stoffen naar het grondwater terug te dringen.

Ongeveer de helft van de deelnemende gemeenten beheert het groen en de verharding nu op een duurzame manier. Bij het sportveldenbeheer worden, in verhouding tot overig groen en verhardingen, nog relatief veel chemische middelen gebruikt. Vandaar dat tijdens deze bijeenkomst aandacht wordt geschonken aan een duurzame manier van sportveldenbeheer.

De gemiddelde prijs van duurzaam onkruidbeheer is gedaald, van € 0,14 naar € 0,11 in 2013. De kosten van behandeling door middel van DOB (Duurzaam Onkruid Beheer) komen neer op € 0,08-€ 0,12 (volgens PRI), als je voldoet aan de richtlijnen.

De landelijke ontwikkelingen: vanaf 2018 wordt door het kabinet professioneel gebruik van gewasbeschermingsmiddelen voor onkruidbestrijding in de openbare ruimte verboden.

Peter Leendertse, CLM - LCA's onkruidbeheertechnieken

Er is veel discussie over de LCA's van onkruidbeheertechnieken, ook tussen wetenschappers. Een aantal feiten over de LCA's van 2002, 2005 en 2012:

- De LCA's van 2002, 2005 en 2012 nemen het belangrijkste milieucriterium (drinkwater) niet mee. De impact van chemische onkruidbestrijding is echter verantwoordelijk voor zeker 25% van de knelpunten in de drinkwaterbereiding uit oppervlaktewater.
- Er is in 2012 geen externe review gedaan door LCA-experts of stakeholders.
- Brancheverenigingen VHG en Cumela en de machinebouwers van de niet-chemische technieken zijn voor de LCA 2012 niet benaderd voor praktijkgegevens over de technieken.
- De inputgegevens voor de analyse 2012 kloppen niet. PRI en IVAM rekenen bijvoorbeeld voor enkele niet-chemische technieken met een hoger aantal behandelbeurten dan in de praktijk gangbaar en nodig is. Ook is men 'creatief' omgegaan met emissiekengetallen van machines

In mei 2013 is door Reinout Heijungs een review gedaan van IVAM's "LCA-quickscan vergelijking onkruidbestrijdingsmethoden" en van het gebruik van LCA's en quickscans. Zijn document heet 'Omstreden bestrijding'. De conclusies uit dit rapport zijn:

- Een LCA alleen biedt een te beperkte blik voor het onderhavige onderwerp.
- De quickscan is – tegen de gebruiken en ISO-normen in – niet of nauwelijks gereviewed, en er zijn geen stakeholders bij betrokken geweest.
- Op veel punten is de studie onvolledig gerapporteerd.
- Verder zijn bijna alle gegevens door de opdrachtgever aangeleverd, iets dat voor een openbare vergelijkende studie niet volstaat.
- De reviewer constateert met verbazing dat de resultaten vervolgens uit hun context worden gelicht.

Er is een bewuste keuze gemaakt om zich in project 'Schoon Water' te richten op verhardingen (bij gemeenten). Nu komt daar het uitspoelen van medicijnen in het drinkwater bij. Het kan zijn dat daar in de toekomst ook gerichte aandacht aan geschonken wordt.

Jan Hekman, Eco Consult-Groen, Milieu en Management

De heer Jan Hekman geeft bij aanvang van zijn presentatie aan dat gemeente Haaren hoog geëindigd is voor de Entente Florale, waarin ook een fors onderdeel de beoordeling

van duurzaam beheren is, en dat ze actief bezig zijn met het duurzame beheer van de sportvelden. Dit is zeker vermeldenswaardig.

Vervolgens geeft hij een presentatie over duurzaam sportveldenbeheer met micro-organismen waarbij ervaringen van diverse gemeenten aan de orde komen. Hij vraagt aan de aanwezigen welke **eigenschappen** zij aan een perfecte grasmat toekennen: deze moet **vlak** zijn, **voldoende gras** bevatten, **dicht** en **droog** zijn.

Zijn volgende vraag aan de deelnemers is: is een sportveld natuur of een kunstje? Als je de natuur meer ruimte geeft (binnen de mogelijkheden) zie je daar uiteindelijk de voordelen van. Met bestrijdingsmiddelen en kunstmest dood je de micro-organismen die juist voor een goede bewortelingszone zorgen. Om aan te kunnen sluiten op de natuur is wel van belang dat je eerst inzicht krijgt in de bodemprocessen.

Tip: de 'European Atlas of Soil Biodiversity' geeft een duidelijk en boeiend beeld van de bodemprocessen.

Wat betekent bodemleven voor sportvelden? Een stabielere kwaliteit van de speelvelden door meer natuurlijke processen. Genereer daarom bodemchemie en bodemleven. Door bemesting met micro-organismen gaan de organismen vervolgens in de bodem aan de gang.

Trainingsvelden moeten stevig en stabiel zijn. Door aanbrengen van micro-organismen wordt de **beworteling dieper**, is er **minder schade**, zijn er **minder breedbladigen** en ontstaat er een **vaste zode**. Je moet wel een aantal jaren op die manier werken om een grote bewortelingsdiepte te verkrijgen.

De kosten spelen vaak ook een rol spelen bij het kiezen van een beheermethode: Gemeente Bladel, als voorbeeld, geeft 10%-20% minder budget uit aan sportveldenbeheer, Bladel voert het sportveldbeheer al jaren op een duurzame manier uit door middel van het aanbrengen van micro-organismen.

Onderzoeken van IPC-Groene Ruimte in 2011 en 2012 laten zien dat de vervuiling van de grasmat bij gebruik van micro-organismen reduceert; ook verbetert de structuur en vergroot de waterdoorlatendheid.

Vraag: Is bij aanbrengen van micro-organismen nog van belang welk type graszaad voor het sportveld gebruikt wordt? Jan Hekman: daar is geen specifiek onderzoek naar gedaan. Micro-organismen doen hun werk in de bodem en dan maakt waarschijnlijk het soort zaad niet uit.

Mark van Iersel, Van Iersel Compost/Soiltech en Ad van de Ven, gemeente Haaren

De heer Ad van de Ven van gemeente Haaren begint met een situatieschets van het sportveldenbeheer in de gemeente Haaren. In het verleden waren er veel problemen met de velden. De gemeente voerde het beheer uit en de volgende knelpunten waren er: een slechte bedekkingsgraad, een hoge onkruiddruk, verdichting, een slechte opname van meststoffen, overbelasting van de velden en er was een verschil in visie omtrent het onderhoud.

Er werd actie ondernomen om de velden te verbeteren: er werd een werkgroep opgericht, er kwam een gezamenlijke verantwoordelijkheid, er werden nieuwe machines aangeschaft, evenals een ondergrondse beregeningsinstallatie, het beheer werd in het onderhoudsbestek ingebracht, er kwam een nieuwe vorm van bemesting en er was structureel overleg. Van Iersel Compost en Soiltech werden ingeschakeld om de bodem te verbete-

ren.

Mark van Iersel geeft aan dat Van Iersel Compost al sinds 1947 bestaat en zich sinds 1989 toelegt op compostproductie. Soiltech is een zusterbedrijf van Van Iersel Compost. Het is een advies- en onderzoeksbureau dat in 2005 is opgericht. De werkwijze van Van Iersel Compost/Soiltech is als volgt: het bepalen van de nulsituatie, de bodem qua voeding en biologie in balans brengen (nutriënten en bodemleven aanbrengen door middel van Dressgrondmengsels op maat en Compostthee (Fytaforce™ bodem). De compostthee is een extract van hoogwaardige compost met hoge concentratie en diversiteit aan micro-organismen. De voordelen zijn een betere bodemstructuur, een ziektewerende bodem, een natuurlijke nutriëntenrecycling en verhoogde efficiëntie van de meststoffen.

In Haaren werden eerst bodemanalyses gedaan, en vervolgens werd er een advies op maat uitgebracht: bodemleven brengen, nutriënten aanvullen en in balans brengen, spoorelementen brengen, zouten afbufferen, makkelijk beschikbare meststoffen brengen ter ondersteuning en het NPK regime iets terugschroeven. De behandeling bestaat uit het eenmalig (met het groot onderhoud) aanbrengen van een dressgrondmengsel op maat, bespuiting met Fytaforce™ Compostthee (2-5 x per groeiseizoen), en makkelijk beschikbare nutriënten brengen. De uitslagen van de analyse in 2012 leverde een verbeterde nutriëntenbalans op, een verhoging van de gehalten van spoorelementen en een actief bodemleven. Hierdoor heeft een significante verbetering van de grasmat plaatsgevonden. Er is een dichtere grasmat ontstaan met een goede beworteling, een goede afwatering en een lagere onkruiddruk.

De voordelen van de betrokken partijen zijn: een afname van de milieubelasting, een beter veld met een gelijk budget, meer bespelingsuren, tevreden voetbalverenigingen en het verkrijgen van een gezamenlijke verantwoordelijkheid bij alle betrokken partijen.

Gemeente, spelers en de terreinmeesters van de voetbalverenigingen zijn zeer tevreden over het resultaat van speel- en trainingsvelden. En het werken aan een goede grasmat gaat nog steeds volop verder. Deze methode van sportveldbeheer was bij de opstart wat duurder dan gemeente Haaren gewend was, maar op de lange termijn zal het zeker goedkoper zijn, omdat renovatie van het veld niet meer nodig zal zijn.

Na de presentaties van de heren Van de Ven en Van Iersel werd buiten op de speelvelden uitleg gegeven over bodembemonstering, over de tentoongestelde beheermachines en werden ervaringen uitgewisseld.

Afsluiting

Tot slot bedankte de heer Leendertse de gemeente Haaren en voetbalvereniging VV Helvoirt voor het feit dat ze gastheer wilden zijn, de sprekers voor hun inbreng en de deelnemers voor hun aanwezigheid en enthousiasme. Onder het genot van een hapje en een drankje werden informeel de laatste vragen beantwoord en ervaringen uitgewisseld.